

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

26 август 2021 година

ПЪРВИ МОДУЛ (60 минути)

Отговорите на задачите от 1. до 30. включително отбелязвайте в листа за отговори.

1. В кой ред е допусната правописна грешка?

- А) четяща, висяща, водеща
- Б) удивление, удобрение, оживление
- В) грейка, линейка, героичен
- Г) закърпвам, завързвам, скръбен

2. В кой ред е допусната правописна грешка?

- А) биограф, шкаф, горделив
- Б) прагчета, флагчета, дробчета
- В) честни, властни, извесни
- Г) сгушен, сгрявам, здрависвам

3. В кое изречение НЕ е допусната правописна грешка?

- А) Воената академия „Г. С. Раковски“ откри новата учебна година.
- Б) В сайта ще прочетете актуалните новини за азиатските пазари.
- В) За панталоните ще ми трябват няколко закачалки със щипки.
- Г) Ръководителят на екипа ще подготви цялата документация.

4. В кое изречение е допусната правописна грешка?

- А) Встрани от пътя тихо шумоляха узрелите жълти жита.
- Б) Недоумявам защо се държиш по този начин с хората.
- В) Новата фитнес-зала ще отвори врати тази седмица.
- Г) Концертът рецитал ще се проведе с благотворителна цел.

5. В кое изречение е допусната правописна грешка?

- А) В големите градове се забелязва Възраждане на редица български занаяти.
- Б) Имах уникалната възможност да посетя средновековната крепост край града.
- В) Медиен партньор на събитието ще бъде Българската национална телевизия.
- Г) След дипломирането си той започна работа в Българската академия на науките.

6. В коя от подчертаните думи НЕ е допусната граматична грешка?

В склада имаме над сто сборници (А) със задачи по математика, около петдесет двуезични речници (Б) и десетки учебници (В) по различни предмети. За поръчка можете да се свържете през делничните дни с нашите двама консултанта (Г).

7. В кое изречение е допусната грешка при членуването?

- А) Откриват се редица възможности пред малките и средните предприятия.
- Б) Стройната и красива девойка, която срещнах, е внучката на нашите съседи.
- В) Наградата беше получена от Иван Николов – учителят ни по математика.
- Г) От Министерството на културата съобщиха, че ще съдействат на екипа ни.

8. В кое изречение НЕ е допусната граматична грешка?

- А) Българските и чешки спортисти се класираха за полуфинала.
- Б) Ще пътуваме до Калофер, за да се запознаем с историята на града.
- В) Тичайки в парка, връзката на маратонката му се развърза няколко пъти.
- Г) Победителката прегърна своя треньор и му благодари за подкрепата.

9. В кое изречение е допусната пунктуационна грешка?

- А) Колетът съдържа хранителни продукти, книги и играчки.
- Б) Времето, споделено с любим човек, е истинска благословия.
- В) Изглеждаше изненадан от съобщението, получено по телефона.
- Г) Разбира се аз съм съгласен с направеното предложение.

10. В кое изречение е допусната пунктуационна грешка?

- А) Рибарят седеше в лодката и ту вдигаше поглед към звездното небе, ту се взираше в морската шир.
- Б) Мисълта, че лятото отмина бързо, без да се случи нещо вълнуващо я накара да се натъжи.
- В) За всички колеги отдавна вече е ясно как трябва да се реагира в такава сложна ситуация.
- Г) Коментирам това с тебе не защото ти вярвам безрезервно, а защото си натрупал опит в тази област.

11. В кое изречение НЕ е допусната лексикална грешка?

- А) На срещата се оказа, че е наложително да попитам още редица въпроси.
- Б) Ще ти се обадя малко по-късно, когато съпругата ми преспи детето.
- В) Подвигът на българските опълченци остава неизлечим в паметта на народа.
- Г) Все още обмисляме как да бъде формулирано условието на задачата.

12. В кой ред фразеологичните словосъчетания НЕ са синоними?

- А) треперя над парата – цепя косъма на две
- Б) на две крачки – на една ръка разстояние
- В) нямам ум за пет пари – нямам риза на гърба си
- Г) виря си носа – държа се нависоко

13. От коя творба е следният откъс?

Играе ме един вашенец там, ама тоя път ще му дам да разбере. Няколко пъти го гоня, а все се изплъзва от ръцете ми... Разбрах, че дяволува, и ще го издебна довечера, та ще ме помни... Житцето му ще секвестирам!

- А) „Другоселец“
- Б) „Бай Ганьо“
- В) „Андрешко“
- Г) „Косачи“

14. В кой ред авторът на всички творби е Елисавета Багряна?

- А) „Къщата“, „Вечната“, „Вяра“
- Б) „Кукувица“, „Ралица“, „Задушница“
- В) „Цветарка“, „Потомка“, „Албена“
- Г) „Стихии“, „Кукувица“, „Вечната“

15. Отец Сисой и Станчо Поляка са герои от творби на:

- А) Иван Вазов
- Б) Йордан Йовков
- В) Алеко Константинов
- Г) Елин Пелин

16. Коя от изброените творби НЕ е разказ?

- А) „Серафим“
- Б) „Йохан“
- В) „Мечтатели“
- Г) „Андрешко“

17. В коя творба се представя идеята за независимата и бунтуваща се срещу традициите жена?

- А) „Песента на човека“
- Б) „Кукувица“
- В) „Ралица“
- Г) „До моето първо либе“

18. В кои две творби се откриват мотивите за раздялата и за саможертвата?

- А) „На прощаване“ и „Йохан“
- Б) „Спи езерото; белостволи буки“ и „Две души“
- В) „При Рилския манастир“ и „Вяра“
- Г) „Бай Ганьо“ и „Зимни вечери“

19. Кое твърдение НЕ е вярно?

- А) В романа на Иван Вазов „Под игото“ чрез образа на Бойчо Огнянов е представен възрожденският революционер.
- Б) Романът на Иван Вазов „Под игото“ е реалистично изображение на живота на българите в годините преди Освобождението.
- В) В романа на Иван Вазов „Под игото“ любовта между Рада Госпожина и Бойчо Огнянов е разкрита чрез средствата на сатирата.
- Г) В романа на Иван Вазов „Под игото“ е представена подготовката на Априлското въстание.

20. В коя творба се откриват елементи на диаволизма?

- А) „Къщата“
- Б) „Cis moll“
- В) „Йохан“
- Г) „История“

21. Кой момент от повестта „Гераците“ се определя като завръзка?

- А) кражбата на парите на стария Герак
- Б) отсичането на бора
- В) смъртта на баба Марга
- Г) смъртта на Елка

22. Какво е подчертаното изразно средство?

Ситен дъжд непрестанно ръми и рони последните жълти листа на оголелите тополи, които стърчат край старата черквица, печални и тъжни като вдовици.

- А) литота
- Б) сравнение
- В) епитет
- Г) гротеска

Прочетете двата текста и изпълнете задачите към тях (от 23. до 30. включително).

ТЕКСТ 1

Чл. 1. (1) С **наредбата** се определят изискванията към бутилираните натурални минерални, изворни и трапезни води, предназначени за питейни цели, условията и редът за използване на методите за обработка на натуралните минерални и изворни води и за внос на минерални води. (...)

Чл. 2. (2) Видовете бутилирани води са:

1. „натурална минерална вода“ – минерална вода, която произхожда от находище на минерална вода, добива се от един или повече естествени извори или изкуствено изградени водоизточници, има строго определен и постоянен дебит, температура, минерален състав, съдържание на микроелементи и други компоненти (...);
2. „изворна вода“ – вода, която произхожда от дълбоко разположен воден хоризонт, който не е находище на минерална вода (...);
3. „трапезна вода“ – всяка вода от подземен или повърхностен водоизточник, третирана или нетретирана, която отговаря на изискванията за качеството на водата (...);
4. „натурална минерална вода – естествено газирана“ – минерална вода, която в природното си състояние съдържа въглероден диоксид (...);

Чл. 4. Бутилиране и пускане на пазара на натурална минерална вода, добита на територията на Република България, се извършва, при условие че са спазени следните изисквания:

1. минералната вода е определена като такава по реда на Закона за водите; (...)
4. водоизточниците и съоръженията за транспортиране и съхраняване на минералната вода отговарят на действащите санитарно-технически изисквания (...).

ТЕКСТ 2

Водата, която още при добиването си съдържа минерали или други разтворими вещества (соли, серни съединения, газове), наричаме *минерална вода*. Тези вещества променят нейния вкус и ѝ придават **терапевтични** свойства. В Южна България преобладават естествените находища на минерални извори, а в Северна България минералната вода се добива чрез сондаж. Според температурата си минералните води биват студени (до 37 градуса – температурата на човешкото тяло), топли (от 37 до 60 градуса) и горещи (над 60 градуса). В Северна България преобладават студените, а в Южна България – топлите и горещите (хипертермалните) води.

Лечебните качества на българските минерални води са били познати още в дълбока древност. Българските минерални води са със слаба, със средна или със силна

минерализация. За питейно балнеолечение се прилагат при бъбречни, стомашни, чернодробни, ендокринни заболявания и при хронични интоксикации. Минералната вода е особено полезна за хората, които се занимават с активна физическа дейност. **Експерти** препоръчват на всеки 15 минути спортуващите да отпиват по малко минерална вода. По този начин се компенсира загубата на витамини и минерални соли, която е вследствие на потенето, и се намаляват **предпоставките** за възникване на крампи. Температурата на водата е най-добре да бъде в рамките на 10 – 15 градуса.

Препоръчва се редуване на минералната вода с чешмяна вода, за да се балансира минерализацията в организма. Най-добрият вариант си остава обаче консумацията на води със слаба минерализация да бъде по 1,5 – 2 литра всекидневно. Българските води със слаба минерализация не съдържат минерални вещества, които да се натрупват в организма и да оказват **токсично** въздействие. Поради това тези води могат да се употребяват без прекъсване и смяна.

23. От коя сфера на общуване е Текст 1?

- А) от медийната сфера
- Б) от научната сфера
- В) от битовата сфера
- Г) от институционалната сфера

24. Каква функция изпълнява Текст 1?

- А) Регламентира определени изисквания към бутилираните води.
- Б) Дава подробни инструкции за добив на питейна вода в страната.
- В) Урежда изискванията за добив на чешмяна вода за питейни нужди.
- Г) Рекламира използването на бутилирани минерални води.

25. Думата *наредба*, използвана в Текст 1, е:

- А) езикова единица от уличния жаргон
- Б) езикова единица от юридическата лексика
- В) експресивно натоварена езикова единица
- Г) езикова единица от териториален диалект

26. Кое от посочените твърдения НЕ е вярно според Текст 1?

- А) Само два вида бутилирани води съдържат в названието си определението „минерална“.
- Б) Съществуват определени изисквания, които уреждат вноса на бутилираната минерална вода.
- В) Трапезната вода, която се бутилира за питейни цели, се добива само от повърхностни източници.
- Г) Съоръженията за транспортиране трябва да са съобразени с действащите санитарно-технически изисквания.

27. От коя сфера на общуване е Текст 2?

- А) от институционалната сфера
- Б) от научната сфера
- В) от естетическата сфера
- Г) от битовата сфера

28. В Текст 2 се съдържа:

- А) информация за ползи от консумацията на минералната вода
- Б) анализ на веществата в състава на минералната вода
- В) регламентация за температурата на водата в минералните извори
- Г) описание на условията за консумация на бутилирана минерална вода

29. В кой ред срещу съответната дума, използвана в Текст 2, НЕ е посочен неин синоним?

- А) терапевтични – температурни
- Б) експерти – специалисти
- В) предпоставките – условията
- Г) токсично – отровно

30. Кое от посочените твърдения е вярно според Текст 2?

- А) В Северна България преобладават естествените находища на минерални извори.
- Б) С изпотяването при физическа активност се губят важни за организма минерални соли, които могат да се възстановят чрез консумация на минерална вода.
- В) Редуването на студена с топла минерална вода е полезно, тъй като така се постига баланс на минерализацията в организма.
- Г) Консумацията на минерални води провокира бъбречни, стомашни, чернодробни, ендокринни заболявания.

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

26 август 2021 година

ВТОРИ МОДУЛ (60 минути)

Отговорите на задачите със свободен отговор запишете в свитъка за свободните отговори на предвиденото място.

Прочетете двата текста и изпълнете задачите към тях (от 31. до 34. включително).

ТЕКСТ 1

Чл. 1. (1) С **наредбата** се определят изискванията към бутилираните натурални минерални, изворни и трапезни води, предназначени за питейни цели, условията и редът за използване на методите за обработка на натуралните минерални и изворни води и за внос на минерални води. (...)

Чл. 2. (2) Видовете бутилирани води са:

1. „натурална минерална вода“ – минерална вода, която произхожда от находище на минерална вода, добива се от един или повече естествени извори или изкуствено изградени водоизточници, има строго определен и постоянен дебит, температура, минерален състав, съдържание на микроелементи и други компоненти (...);
2. „изворна вода“ – вода, която произхожда от дълбоко разположен воден хоризонт, който не е находище на минерална вода (...);
3. „трапезна вода“ – всяка вода от подземен или повърхностен водоизточник, третирана или нетретирана, която отговаря на изискванията за качеството на водата (...);
4. „натурална минерална вода – естествено газирана“ – минерална вода, която в природното си състояние съдържа въглероден диоксид (...);

Чл. 4. Бутилиране и пускане на пазара на натурална минерална вода, добита на територията на Република България, се извършва, при условие че са спазени следните изисквания:

1. минералната вода е определена като такава по реда на Закона за водите; (...)
4. водоизточниците и съоръженията за транспортиране и съхраняване на минералната вода отговарят на действащите санитарно-технически изисквания (...).

ТЕКСТ 2

Водата, която още при добиването си съдържа минерали или други разтворими вещества (соли, серни съединения, газове), наричаме *минерална вода*. Тези вещества променят нейния вкус и ѝ придават **терапевтични** свойства. В Южна България преобладават естествените находища на минерални извори, а в Северна България минералната вода се добива чрез сондаж. Според температурата си минералните води биват студени (до 37 градуса – температурата на човешкото тяло), топли (от 37 до 60 градуса) и горещи (над 60 градуса). В Северна България преобладават студените, а в Южна България – топлите и горещите (хипертермалните) води.

Лечебните качества на българските минерални води са били познати още в дълбока древност. Българските минерални води са със слаба, със средна или със силна минерализация. За питейно балнеолечение се прилагат при бъбречни, стомашни, чернодробни, ендокринни заболявания и при хронични интоксикации. Минералната вода е особено полезна за хората, които се занимават с активна физическа дейност. **Експерти** препоръчват на всеки 15 минути спортуващите да отпиват по малко минерална вода. По този начин се компенсира загубата на витамини и минерални соли,

която е вследствие на потенето, и се намаляват **предпоставките** за възникване на крампи. Температурата на водата е най-добре да бъде в рамките на 10 – 15 градуса.

Препоръчва се редуване на минералната вода с чешмяна вода, за да се балансира минерализацията в организма. Най-добрият вариант си остава обаче консумацията на води със слаба минерализация да бъде по 1,5 – 2 литра всекидневно. Българските води със слаба минерализация не съдържат минерални вещества, които да се натрупват в организма и да оказват **токсично** въздействие. Поради това тези води могат да се употребяват без прекъсване и смяна.

31. Изброени са факти от двата текста, както и факти, които липсват в тях. В свитъка за свободните отговори запишете САМО буквите на отговорите, с които са означени ЧЕТИРИТЕ факта, ПРИСЪСТВАЩИ в посочените текстове.

- А) Водата се довежда до бутилиращото предприятие, изградено в района на водоизточника, чрез директна тръбопроводна връзка.
- Б) Всяка вода от подземен или повърхностен водоизточник, която отговаря на изискванията за качеството на водата, се нарича „трапезна вода“.
- В) Студените минерални води са със стойности на температурата, които са до 37 градуса.
- Г) В българските води със слаба минерализация липсват минерални вещества, които се натрупват в организма.
- Д) За производството на трапезна вода може да се използват суровини като въглероден диоксид или натриев хлорид.
- Е) Минералната вода е противопоказна след операция от язва и при някои диагностицирани заболявания.
- Ж) Препоръчително е здравите хора поне веднъж седмично да се потапят в басейн с гореща минерална вода за отпушване на порите на кожата.
- З) При физически натоварвания е добре спортуващите да отпиват малки количества минерална вода четири пъти в рамките на един час.

32. В свитъка за свободните отговори запишете ВЪЗМОЖНО НАЙ-КРАТКО кое е ОБЩОТО, за което се говори в ДВАТА текста.

33. В свитъка за свободните отговори в рамките на 2 – 3 изречения формулирайте СОБСТВЕНА теза по една от посочените теми:

Предимствата на бутилираните води
Опазването на водата за питейни нужди

34. В свитъка за свободните отговори запишете сбито и кратко (в резюме) основното в съдържанието на Текст 2.

35. За всяко празно място изберете НАЙ-УМЕСТНОТО предложение (дума или израз) и го запишете срещу съответната буква в свитъка за свободните отговори.

Нека не забравяме, че технологиите са създадени, за да ни спестяват време, а не да ни го (А). Всъщност (Б) тях днес човек би трябвало да разполага с няколко часа повече свободно време през седмицата, отколкото преди 30 години. Винаги можем да освободим време за спорт и да забравим за (В), които си намираме, за да не спортуваме. (Г) се, че всичко е в нашите ръце.

- А) отнемат, отричат, отблъскват
- Б) с оглед на, благодарение на, за разлика от
- В) опроверженията, оправданията, облекченията
- Г) Показва, Доказва, Оказва

36. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете правилните ФОРМИ на думите, поставени в скоби.

А) Членуване

Вчера от (Национална) агенция за приходите обявиха свободна работна позиция. (Кандидат), който ще бъде назначен, трябва да има поне 10 години стаж по (специалност).

Б) Местоимения

Искам да разбера (кой/кого) избраха след интервюто за работа.

Огледах всички присъстващи внимателно, но не разпознах (никой/никого).

Моля да разгледате и тези две къщи, (чийто/чиито) собственик вчера ги обяви за продажба.

В (своите/неговите) романи авторът разказва какво е преживял.

В) Учтива форма

Уважаеми господин Иванов, получихме писмото, което сте (изпратил), но стана ясно, че не сте достатъчно (подготвен) за длъжността, за която сте (кандидатствал).

37. В текста са пропуснати САМО ПЕТ препинателни знака. Препишете текста в свитъка за свободните отговори, като поставите пропуснатите знаци.

Много хора имат навика да пият вода по време на хранене смятайки, че така поемат храната по-лесно. Това има обратен ефект – стомахът се подува а храносмилателните сокове се разреждат. Известен диетолог съветва Правилното време за пиене на вода е около 30 минути преди да започнем да се храним, тъй като по този начин даваме сигнал на стомаха да се задейства.

Прочетете творбата „Дяволско“ и изпълнете задачите към нея (38. и 39. задача).

Стрелките на отсрещния часовник
описват върху своя циферблат
дванайсетте кръга на моя ад
и жънат моите часове отровни.

И аз лежа на дървения под
с коси от леден лепкав пот измокрени,
и аз умирам в стаята под покрива
тъй близко до самия небосвод.

А долу преминават автомобили,
трамваи като ветрове фучат
и смехове, и кръсъци звучат,
и тътнат кръчмите и публичните домове.

И за да заглуша във себе си скръбта,
понякога аз сядам на прозореца
и яростно оттам замервам хората
със пръст от старите саксии без цветя.

О, аз разбирам: този весел свят
със мене и със мойта смърт не свършва;
аз съм една ненужна жалка мърша
и мога ли да бъда техен брат?

Не искам състрадание от хората!
Аз имам всичко: моя е смъртта.
И аз ще се изплезя на света,
обесен върху черния прозорец.

38. В свитъка за свободните отговори запишете с ЦИТАТИ от текста ДВА ПРИМЕРА (С ПО ЕДИН СТИХ), които представят действия на героя, породени от отчуждението.

39. В свитъка за свободните отговори със СВОИ ДУМИ запишете ДВА ПРИМЕРА, които показват състоянието на лирическия герой в неговия самотен свят.

40. Свържете името на героя с името на автора, от чиято литературна творба е съответният герой. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете името на автора.

А) Велико Кехая	Алеко Константинов
Б) Матей Маргалака	Йордан Йовков
	Елин Пелин
	Иван Вазов

Свържете името на героя с литературната творба, от която е съответният герой. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете заглавието на творбата.

В) Лазо	„Серафим“
Г) Еню	„Ралица“
	„Косачи“
	„Задушница“

Свържете заглавието на всяка от творбите с нейния автор. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете името на автора.

Д) „Моята молитва“	Пенчо Славейков
Е) „Сиротна песен“	Пейо Яворов
	Христо Ботев
	Димчо Дебелянов

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

26 август 2021 година

ТРЕТИ МОДУЛ (120 минути)

Аргументативния текст напишете в свитъка за свободните отговори на предвиденото място.

41. Прочетете творбата на Пейо Яворов „Две хубави очи“ и в свитъка за свободните отговори напишете аргументативен текст в обем до 4 страници на тема *Красота и невинност*. Преди текста отбележете жанра му – интерпретативно съчинение или есе.

Две хубави очи. Душата на дете
в две хубави очи; – музика – лъчи.

Не искат и не обещават те...

Душата ми се моли,

дете,

душата ми се моли!

Страсти и неволи

ще хвърлят утре върху тях

булото на срам и грях.

Булото на срам и грях –

не ще го хвърлят върху тях

страсти и неволи.

Душата ми се моли,

дете,

душата ми се моли...

Не искат и не обещават те! –

Две хубави очи. Музика, лъчи

в две хубави очи. Душата на дете.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

26 август 2021 година

КЛЮЧ С ВЕРНИТЕ ОТГОВОРИ

Задачи с избираем отговор

<i>Задача</i>	<i>Верен отговор</i>	<i>Брой точки</i>
1.	Б	1
2.	В	1
3.	Г	1
4.	В	1
5.	А	1
6.	В	1
7.	В	1
8.	Г	1
9.	Г	1
10.	Б	1
11.	Г	1
12.	В	1
13.	В	1
14.	Г	1
15.	Г	1
16.	Б	1
17.	Б	1
18.	А	1
19.	В	1
20.	А	1
21.	В	1
22.	Б	1
23.	Г	1
24.	А	1
25.	Б	1
26.	В	1
27.	Б	1
28.	А	1
29.	А	1
30.	Б	1

Задачи със свободен отговор

Задача	Верни отговори	Брой точки
31.	Б, В, Г, З	4
32.	<i>минералната вода</i>	1
33.	Теза	2
34.	Текст	4
35.	А) отнемат Б) благодарение на В) оправданията Г) Оказва	4
36.	А) Националната, Кандидатът, специалността Б) кого, никого, чийто, своите В) изпратили, подготвен, кандидатствали	10
37.	Много хора имат навика да пият вода по време на хранене, смятайки, че така поемат храната по-лесно. Това има обратен ефект – стомахът се подува, а храносмилателните сокове се разреждат. Известен диетолог съветва: „Правилното време за пиене на вода е около 30 минути, преди да започнем да се храним, тъй като по този начин даваме сигнал на стомаха да се задейства“.	5
38.	<u>Например:</u> „понякога аз сядам на прозореца“ „и яростно оттам замервам хората“ „Не искам състрадание от хората!“ „И аз ще се изплезя на света“	2
39.	<u>Например:</u> - страдание - озлобление/яроост - отчаяние - агония - отчуждение - скръб - примирение	2
40.	А) Йордан Йовков Б) Елин Пелин В) „Косачи“ Г) „Серафим“ Д) Христо Ботев Е) Димчо Дебелянов	6
41.	Текст	30